

Posudok na habilitačnú prácu
**Komu sa nelení, tomu sa zelení: Psychologické pohľady na pro-environmentálne
správanie a pro-environmentálnu nečinnosť**

PhDr. King Izsóf Jurásová, PhD.
Filozofická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave

Habilitantka ako svoju habilitačnú prácu predkladá vedeckú monografiu zameranú na problematiku pro-environmentálneho správania, pro-environmentálnej nečinnosti a ich kognitívnych, osobnostných a emocionálnych korelátov. Práca je logicky rozčlenená na osem kapitol tvoriacich dva celky. Prvá časť práce je venovaná priblíženiu dominantných teoretických koncepcií pro-environmentálneho správania a nečinnosti a východísk týkajúcich sa behaviorálnych, kognitívnych a emocionálnych procesov spojených s týmito konceptami. Druhú časť práce tvoria kapitoly popisujúce výsledky troch empirických výskumov venovaných overeniu psychometrických vlastností inštrumentov merajúcich ekologickú či klimatickú úzkosť a otestovaniu vzťahov medzi pro-environmentálnym správaním, pro-environmentálnou nečinnosťou a rôznymi osobnostnými, emocionálnymi a kognitívnymi premennými, pričom obsahuje tiež kritické zhodnotenie práce v rámci záverečných úvah. Dve časti práce tak súhrnne systematizujú existujúce poznatky o pro-environmentálnom správaní a nečinnosti a zároveň ich rozširujú o autorkine nové zistenia najmä v oblasti emocionálnych prediktorov takéhoto správania, ktoré tvoria originálny prínos do existujúcej literatúry. Predkladaný text preto podľa spĺňa obsahové štandardy kladené na habilitačné práce.

Vysoko pozitívne hodnotím výber témy habilitačnej práce. Problematika pro-environmentálneho správania a nečinnosti patrí v súčasnosti k významným témam vo výskume na rozhraní psychológie a iných vedných disciplín. Relevantnosť tejto témy podčiarkuje nie len prebiehajúca klimatická kríza, ale aj fakt, že tejto dynamicky sa rozvíjajúcej problematike je v slovenskom psychologickom výskume venovanej málo pozornosti. Predkladaná práca preto významným spôsobom prispieva k uchopeniu tejto témy v rámci nášho spoločenského priestoru. Zároveň, skúmanie determinánt pro-environmentálneho správania a nečinnosti predstavuje tému, ktorá podľa mňa ponúka bohaté možnosti aplikačného využitia. To sa týka tak práce s ľuďmi zažívajúcimi intenzívnu klimatickú úzkosť v poradenskej či klinickej praxi, ako aj zohľadňovania psychologických procesov pri zostavovaní verejných politík zameraných na podporu udržateľnosti.

Po formálnej stránke je práca na vysokej úrovni. Štruktúra práce je logická, jednotlivé kapitoly na seba dobre nadväzujú a text sa dobre číta. Moja jediná výhrada v tomto ohľade sa týka toho, že autorka často používa na opis empirických štúdií pasívny jazyk. Myslím, že do budúcnosti by bolo v záujme čitateľskej prívetivosti dobré takéto pasívne konštrukcie nahradzovať aktívnymi (napr. zistilo sa > autori zistili). Pozitívne naopak vnímam, že vysvetlenie kľúčových teoretických koncepcií je obohatené o praktické príklady, čo pedagogickým spôsobom uľahčuje pochopenie komplexných prezentovaných informácií. Prezentácia výsledkov empirických výskumov práce je takisto prehľadná, väčšina výsledkov je podrobne reportovaná v rámci dobre usporiadaných tabuliek. V tomto ohľade však vnímam mierny nedostatok pri popise získaných výsledkov, kde by podľa mňa pochopenie množstva čiastkových vzťahov medzi podobnými premennými uľahčili častejšie zhrňujúce tvrdenia vystihujúce kľúčové zistenia danej časti výsledkov. Tak štatistické postupy ako aj použitá literatúra sú v práci uvádzané v súlade s aktuálnymi normami.

Čo sa týka teoretických východísk práce, priblížených v rámci prvých štyroch kapitol, oceňujem najmä habilitantkinu snahu v tejto časti prepájať rôzne teoretické tradície, ktoré sú vo výskumoch v tejto oblasti málokedy integrované. Za silnú stránku považujem tiež

podrobné zohľadnenie emocionálnych determinánt pro-environmentálneho správania (ako klimatická či ekologická úzkosť, strach, vina, či hanba), ktoré sa až v posledných rokoch dostávajú do popredia výskumu v tejto oblasti. Dôležitým aspektom teoretických východísk je takisto zameranie na pro-environmentálnu nečinnosť, čo predstavuje doposiaľ teoreticky veľmi slabo rozpracovanú oblasť. V tomto ohľade by však práci podľa mňa pomohlo presnejšie vymedzenie podobností a rozdielov pro-environmentálneho správania a pro-environmentálnej nečinnosti, prípadne vytvorenie testovateľného teoretického rámca, ktorý by vysvetľoval vzťahy medzi týmito konceptmi, resp. prepájal existujúce teoretické koncepcie popísané v práci. Hoci takáto snaha je do istej miery v práci prítomná, miestami nie je jasné, do akej miery pro-environmentálna nečinnosť predstavuje jednoducho neprítomnosť pro-environmentálneho správania a do akej miery ide o samostatný koncept, ktorého psychologické determinanty má zmysel skúmať oddelene od pro-environmentálneho správania – mohla by habilitantka objasniť svoje stanovisko vo vzťahu k týmto otázkam?

Pri tomto bode je takisto podľa mňa relevantný takisto iný rozmer, s ktorým existujúca literatúra pracuje – odlišenie medzi ľuďmi, ktorí nekonajú pro-environmentálne pretože nepovažujú klimatickú zmenu za problém vs. tými, ktorí nekonajú pro-environmentálne napriek tomu, že považujú klimatickú zmenu za problém. Toto odlišenie autorka síce do istej miery spomína v záverečných úvahách práce, no nie je dostatočne integrované do teoretických východísk a empirickej časti práce, čo považujem za mierny nedostatok. Tento rozmer je totiž podľa mňa dôležitý pri predstavení rôznych koncepcií pro-environmentálnej nečinnosti, keďže viaceré z týchto koncepcií (napr. priepasť medzi zámerom a konaním) sú aktuálne iba pre ľudí, ktorí veria, že klimatická zmena je problémom, no napriek tomu nekonajú. Okrem toho, toto odlišenie je dôležité aj z praktického hľadiska – napríklad pri dizajnovaní komunikácie zameranej na zvýšenie pro-environmentálneho správania.

Čo sa týka empirickej časti práce, tvorenej kapitolami 5 – 7, habilitantka tu popisuje tri štúdie, ktoré tematicky pokrývajú psychometrickú analýzu dotazníkov najmä na meranie klimatickej či ekologickej úzkosti a overenie prediktorov pro-environmentálneho správania a nečinnosti, rovnako najmä v oblasti emocionálnych faktorov. Pozitívne v tejto časti hodnotím výber štatistických postupov, detailné reportovanie výsledkov v tabuľkách, ako aj starostlivé overovanie psychometrických vlastností použitých meracích nástrojov. Naopak, za slabšiu stránku empirickej časti práce považujem zahrnutie iba korelačných výskumných dizajnov. Tie sú síce aj v zahraničnom výskume v environmentálnej psychológii stále prevažujúcou normou, no aj preto verím, že zahrnutie čo i len jednej experimentálnej či longitudinálnej štúdie by malo veľký potenciál dramaticky zvýšiť vedecký prínos práce v oblasti porozumenia determinánt pro-environmentálneho správania a nečinnosti. Zaujímalo by ma preto, aký má habilitantka názor na to, ako by takéto výskumné designy mohli ďalej prispieť k lepšiemu pochopeniu premenných skúmaných v rámci predloženej práce? V čom vidí prínosy a úskalia použitia takýchto dizajnov?

Za druhý mierny nedostatok považujem slabšie prepojenie teoretickej a empirickej časti práce. Kým v teoretických východiskách sa autorka venuje teoretickým koncepciám a prehľadu empirických výsledkov o rôznorodých determinantoch pro-environmentálneho správania a nečinnosti, v empirickej časti práce iba jedna z troch predkladaných štúdií zohľadňuje širšie spektrum – kognitívnych, emocionálnych a osobnostných – determinánt pro-environmentálneho správania a nečinnosti. Takisto by som považoval za pozitívne, ak by empirická časť práce bola prezentovaná viac v súlade so zásadami otvorenej vedy. Napríklad, za jeden z prínosov práce považujem autorkinu snahu dôkladne preložiť a validovať rôzne metodiky používané na meranie konceptov spojených s pro-environmentálnym správaním a ekologickou úzkosťou. Vzhľadom na to by bolo podľa mňa veľmi užitočné, keby autorka svoje metodiky používané v rámci predstavených štúdií zverejnila v rámci slovenského

otvoreného repozitára psychologických meracích nástrojov. Za pozitívne by som tiež považoval zdieľanie dát a analytických kódov jednotlivých štúdií v rámci otvorených repozitárov, ako OSF. Takéto postupy by značne uľahčili používanie preložených materiálov pre ďalších výskumníkov a výskumníčky, ktoré sa zaujímajú o tieto témy. Takisto by som odporúčal presnejšie špecifikovať ako boli determinované veľkosti výskumných súborov v jednotlivých štúdiách s ohľadom na štatistickú silu.

V poslednej kapitole práce habilitantka sumarizuje kľúčové výsledky svojej práce a diskutuje ich v kontexte existujúcich poznatkov, pričom predstavuje tiež možnosti budúceho smerovania výskumu. Pozitívne hodnotím diskusiu vzťahu medzi pro-environmentálnym správaním a nečinnosťou a ich odlišných psychologických determinánt, ako aj diskusiu úlohy zámeru správať sa pro-environmentálne pri výskumoch v tejto oblasti. Ako som už spomenul, téma práce so sebou podľa mňa prináša široké možnosti praktického využitia získaných poznatkov, ocenil by som preto, keby tieto boli v rámci záverečných úvah podrobnejšie rozdiskutované. Napríklad, ako by bolo možné zistenia autorkinej práce aplikovať pri tvorbe edukačných programov, či verejných politík na budovanie environmentálnej udržateľnosti? Ako autorka vníma úlohu emočnej regulácie, resp. schopnosti zvládať ekologickú úzkosť, pri podpore udržateľného správania? Nakoniec, mierne mi chýba tiež diskusia úlohy širších spoločenských a politických determinánt pro-environmentálneho správania, aj vzhľadom na špecifiká slovenského kontextu. Samozrejme, rozumiem, že vzhľadom na psychologickú povahu práce sa autorkin výskum orientuje na individuálne pro-environmentálne správanie. Avšak, aspoň v diskusii by som privítal väčšiu reflexiu širšieho kontextu tohto správania, alebo prípadne zohľadnenie úlohu kolektívnej akcie, ktorá sa čoraz častejšie stáva predmetom aj výskumu v environmentálnej psychológii. Napríklad, do akej miery je možné aplikovať teoretické koncepcie a empirické zistenia uvedené v práci na pochopenie kolektívneho environmentálneho správania?

Záver

Habilitačná práca s názvom „Komu sa nelení, tomu sa zelení: Psychologické pohľady na pro-environmentálne správanie a pro-environmentálnu nečinnosť“ predstavuje ucelené vedecké dielo s relevantnou psychologickou témou, primeraným teoretickým odôvodnením, adekvátne vybranou metodológiou a starostlivo realizovanou analýzou a interpretáciou zozbieraných výsledkov. Dielo podľa mňa spĺňa kritériá kladené na habilitačné práce v odbore psychológia a jej autorke, **PhDr. Kinge Izsóf Jurásovej, PhD. preto odporúčam udeliť vedecko-pedagogický titul docentka.**

V Bratislave 2.5.2025

Mgr. Jakub Šrol, PhD.
Ústav experimentálnej psychológie,
CSPV SAV, v.v.i.
jakub.srol@savba.sk